

Жушман В. П.
кандидат юридичних наук, професор
кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,

Корнієнко В. М.
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Україна нині охоплена не тільки соціально-економічною, а й гострою екологічною кризою, причиною якої стало надмірне, а в деяких випадках і непродумане втручання людини в природу. По суті вона уже більше 300 років «воює» з природою (Уільям), і не тільки знищує значну кількість її об'єктів, але й порушує цілі екосистеми, в тому числі й «природу суспільного виробництва». На жаль, на відміну від економічних проблем, питань інституційних перетворень на ринкових засадах, реформування відносин власності, цінової політики тощо, екологічні проблеми економічного розвитку нашої держави довгий час практично залишалися поза увагою.

Природа, навколишнє природне середовище продовжують погіршуватись і навіть деградують. Тому і з економічної, і з екологічної кризи необхідно виходити одночасно. Більше того, якщо сьогодні не взятися за ефективне розв'язання екологічних проблем економічного розвитку та радикальне оздоровлення навколишнього природного середовища, то завтра будь-які економічні реформи та перетворення можуть бути вже зайвими, Країна, яка не вирішує власні екологічні проблеми, не має майбутнього. Адже здоровий психічний і психологічний розвиток людини, її нормальна життєдіяльність можливі лише в екологічно чистому довкіллі, за наявності екологічно чистих і безпечних атмосферного повітря, питної води та продуктів харчування.

Звідси випливає висновок, що для України надзвичайно актуальними і першочерговими є питання переходу на модель сталого, самовідтворювального й екологічнобезпечного розвитку, а відтак — і розробки та реалізації на практиці принципово нової загальнодержавної екологічної політики. Остання повинна чітко визначати стратегію і тактику сталого, ресурсо-екологічно зрівноваженого та екологічнобезпечного розвитку її продуктивних сил відповідно до нинішніх соціальних, економічних і природно-екологічних умов.

Взаємовідносини суспільства та природи, взаємодія виробництва і довкілля, їх взаємний вплив на нинішньому етапі цивілізації надзвичайно посилились, урізноманітнилися та ускладнилися. Це проявляється не тільки в тому, що праця, засоби виробництва і природні ресурси, з'єднуючись у певному технологічному циклі, насамперед в аграрній сфері, забезпечують одержання людиною життєвих засобів. Водночас довкілля, біосфера загалом зі своїми ресурсами та екоумовами безпосередньо впливають на соціальне життя суспільства, рівень його добробуту і здоров'я, в першу чергу, через продукти обміну, які надходять внаслідок трудової діяльності людини, а також через екологічну чистоту та якість навколишнього природного середовища, особливо атмосферного повітря й питної води.

Від масштабів, рівнів і ефективності використання природних ресурсів залежить ступінь задоволення матеріальних потреб суспільства, добробут населення. Одночасно стан навколишнього природного середовища — його екологічна безпечність і різноманіття об'єктивно і нерозривно зв'язані з будь-якою господарською діяльністю. Тому крім загальних чинників та глобальних тенденцій у взаємовідносинах людини з природою, при розробці концепції державної екологічної політики, в тому числі й агроекологічної необхідно враховувати повною мірою природно-екологічні та економічні чинники й особливості. Україна протягом багатьох десятиліть зазнавала своєрідної «екологічної експансії» з боку центру, а нині завдяки власній неспроможності ефективно розв'язувати екологічні проблеми. В минулому всезростаюче, екологічно не виважене нарощування масштабів екстенсивного розвитку продуктивних сил, виснажлива експлуатація обмежених природних ресурсів як результат цього розвитку, надто природомістка, енерго- та ресурсоемка структура економіки зумовили тут високі рівні забруднен-

ня й деградації довкілля, вичерпання багатьох видів природних ресурсів. Вони призвели також до надзвичайної інтоксикації населення та навколишнього середовища.

Це обумовлюється ще й тим, що не маючи достатньої кількості власних енергоносіїв, Україна продовжує «утримувати» структуру суспільного виробництва, в тому числі й сільськогосподарського, яка сформувалась раніше, коли використовувались дешеві енергетично-сировинні ресурси. Ця структура є невиправданою, недоцільною та згубною як з точки зору екології, так і в соціально-економічному відношенні.

Вищевикладене дає достатньо підстав для висновку, що Україні вкрай необхідна нова екологічна політика, яка б визначала екологічну стратегію держави, екологічні напрями її соціально-економічного розвитку на найближчу та більш віддалену перспективу. При цьому необхідно враховувати й те, що напрям, в якому розвивалось в останні роки вітчизняне агропромислове виробництво, ввів у безвихідь, оскільки затрати не зростали, а віддача їх знижувалась. Нинішній стан розвитку агропромислового виробництва як у техніко-технологічному й соціально-економічному, так і особливо в екологічному відношенні не є виправданим і науковим. Воно повинно бути, в першу чергу, переведене на модель сталого, екологобезпечного та ефективного функціонування. Вирішення цих завдань можливе лише за наявності чіткої державної агроекологічної політики держави щодо її соціально-економічного розвитку.

Стратегічною метою агроекологічної політики має бути цілеспрямоване переведення агропромислового виробництва на модель сталого, екологозрівноваженого й ефективного розвитку, виробництво екологічно чистих продуктів харчування та всебічна охорона довкілля при веденні сільського господарства на основі формування біосферосумісної матеріально-технічної бази аграрного сектора, застосування природно- і ресурсозберігаючих, безвідходних або низьковідходних технологій, раціоналізації й екологічної оптимізації аграрного природокористування, насамперед землекористування, створення стійких, саморегульованих високопродуктивних агроландшафтів у всіх землеробських регіонах.